

De Havenwijk : een stukje uitgeholde stad.

Ook in de Molenbeekse Havenwijk is RISO actief. Het projekt 3x20 Havenwijk beoogt, in samenwerking met het OCMW, een dienstencentrum op te zetten om tegemoet te komen aan de vele welzijnsnoden in deze achtergestelde wijk. Om contact te krijgen met de bejaarde wijkbewoners en om het projekt dossier steviger te dokumenteren werd bij 120 bewoners gepeild naar hun noden en behoeften op het vlak van welzijn en sociale dienstverlening. De resultaten van deze enquête liggen vevat in een intern dossier. Binnen afzienbare tijd verschijnt ook een brochure onder de titel: *De Havenwijk. Welzijnsnoden van 60-plussers*. Bij wijze van voorsmaakje publiceren we hieronder een fragment waarin een beknopt beeld wordt opgehangen van de Havenwijk.

In dit dossier beperken wij ons hoofdzakelijk tot de behandeling van noden en wensen van één bevolkingsgroep in de Havenwijk, de bejaarden en ook slechts met betrekking tot 1 thema: de hulp- en dienstverlening. Het zou echter verkeerd zijn deze problematiek te benaderen zonder ze op zijn minst binnen de globale kontekst van de wijk zelf te situeren. Vandaar deze poging om de Havenwijk voor te stellen vanuit het grondthema van de uitgeholde stad.

Men spreekt van *uitholling van een stad* wanneer het hart van die stad zodanig is aangetast dat het moeite krijgt om goed te functioneren. Symptomen van deze uitholling zijn veelvuldig en duidelijk aanwijsbaar: huizen hebben een vervallen aanblik; grote delen van de bevolking zijn weggetrokken, hun plaats is ingenomen door nieuwe maar armere groepen, ook de industrie heeft andere oorden opgezocht, welzijnsvoor-

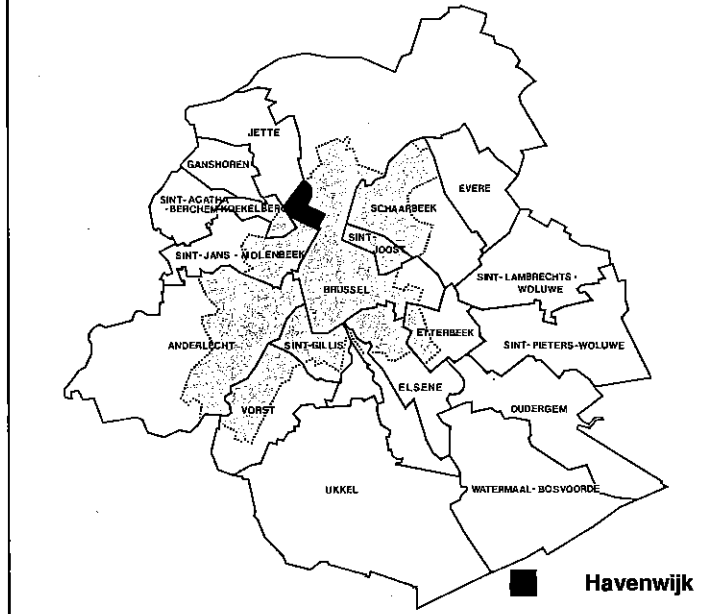
zieningen zijn maar met mondjes maat aanwezig ...

Toen Leopold II in 1897 de laan die zijn naam draagt voor open verklaarde, toen hij daarna in 1900 de eerste spade stak in wat het Vergotodok zou worden, toen tenslotte tussen 1902 en 1910 het goederenstation van

Thurn en Taxis en de aanpalende opslag - en overslagplaatsen werden gebouwd, toen lagen de grenzen van wat wij nu de Havenwijk noemen grotendeels vast. De Havenwijk vormt een geïsoleerd stukje noord-oostelijk Molenbeek, ingeprangd tussen drie andere Brusselse gemeenten.

KANSARME BUURTEN IN DE BRUSSELSE AGGLOMERATIE.

(© KONING BOUDEWIJNSTICHTING, 1984)

Binnen haar grenzen werd een niet te verwaarlozen stuk Brusselse en Belgische industriële geschiedenis geschreven. Wie nu in haar straten rondloopt, kan zich nog een levendige voorstelling maken van de economische dynamiek die zich in deze tegelijk dichtbevolkte wijk heeft ontplooid. Overigens, deze bedrijvigheid is dankzij de aanwezigheid van Brussel-Zeehaven nog geen-zins verdwenen. Dit in tegenstelling tot het eertijds nog roemrijker Oud-Molenbeek "het Klein-Manchester van België" dat nu tot een industriële woestijn verworpen is.

St. Jans-Molenbeek behoort momenteel tot de achtergestelde gemeenten van de Brusselse agglomeratie. Deze weinig benijdenswaardige positie dankt ze aan de toestand waarin de Havenwijk en Oud-Molenbeek verkeren. West-Molenbeek (het deel van de gemeente ten westen van het West-Station) is meer residentieel van aard, met een relatief jonge bebouwing.

Met Oud-Molenbeek behoort de Havenwijk tot de negentiende-eeuwse gordel rond het stadscentrum van Brussel. Vandaag is deze benaming jammer genoeg geen referentie meer, eerder synoniem van armoede en verval. Inderdaad, als stadswijk vertoont zij alle tekens van verwaarlozing eigen aan de Brusselse binnenstad. Zij is, net zoals zoveel andere wijken in het centrum van de grootstad Brussel, in haar stedelijke functies uitgehold. Het industriële weefsel van weleer verschaftte werk aan de bevolking van de Havenwijk.

De aantasting van dat weefsel bracht werkloosheid met zich mee. De Havenwijk zit opgescheept met een verouderd huisvestingsbestand. Een blik op de statistieken leert dat het merendeel van de huizen voor de eerste en tussen de beide wereldoorlogen werd gebouwd. Nieuwbouw - en vernieuwbouwactiviteit is na 1970 praktisch stilgevallen. Gevolg is dat naast verkrottings- en leegstandsverschijnselen, het konfort in deze woningen niet meer aan de hedendaagse normen voldoet. In de jaren 1921 - 1922 werden door de "Molenbeekse Huisvestingsmaatschappij" 271 woningen gerealiseerd. Daarbij is het gebleven. Gelet op de sociaal-economische status van het merendeel van de bewoners van de Havenwijk is het aandeel van het sociale segment op de huisvestingsmarkt eerder aan de lage kant.

Al met al is de Havenwijk letterlijk volgebouwd. Er zijn zeer weinig tuinen en openbare pleinen. Het drukke vrachtvervoer dat dagelijks de wijk aandoet, maakt het er voor de bewoners niet aangenamer, laat staan veiliger op.

Wie zijn dat trouwens, die bewoners van de Havenwijk?

Het gaat voornamelijk om bejaarde Belgen en migranten van mediterane afkomst die hier een verblijfplaats huren. De oververtegenwoordiging van beide bevolkingsgroepen is een bijkomend syptoom van het feit dat het met de leefbaarheid in deze wijk maar matig gesteld is.

De jonge en actieve Belgische bevolking heeft haar in de laatste decennia de rug toegekeerd. Migrantten hebben, aangetrokken door de relatief goedkope huisvesting, de opengevallen plaatsen opgevuld. Tussen 1971 en 1981 hebben zich terzake aanzienlijke verschuivingen voorgedaan. Bestond de bevolking in 1970 voor 81 % uit Belgen en voor 19 % uit vreemdelingen, dan was die verhouding in 1981 geëvolueerd naar 59 en 46 %.

Het overwicht aan migranten laat zich vooral voelen in de kanaalzone. (Het beeld dat we ophangen is echter bijna 10 jaar oud. Het zou interessant zijn op grond van nieuwe tellingen na te gaan in welke mate de migrantenpopulatie

zich in dit decenium verder heeft verspreid over de ganse wijk).

Overigens gaat het hier in haar geheel genomen om een minder draagkrachtige bevolking die omwille van werkloosheid of leeftijd van vervangingsinkomens moet leven. Deze bevolking is ook afhankelijker, meer aangewezen op hulpverlening via sociale voorzieningen. Denken we op dat vlak alleen al maar aan de bejaarden die, omwille van leeftijdsgebonden noden, steeds sterker op de gemeenschap aangewezeneraken.

In 1985 bracht het toenmalige buurthuis van de Havenwijk het aanbod aan eerstelijns hulpverlening in kaart. Uit dat overzicht blijkt dat vooral in de kanaalzone er "aanzienlijk minder voorzieningen zijn dan in de rest van de wijk".

Voor zelfstandig wonende bejaarden is aangepaste dienstverlening zogoed als afwezig. Overigens, wanneer men alle welzijnsvoorzieningen in de Havenwijk en in Oud-Molenbeek in kaart brengt, dan ligt het zwaartepunt van de vestingen in Oud-Molenbeek.

Voor de hulpverlening, het verenigingsleven, etc. fungeert de Leopold II-laan als een serieuze barrière: ambulante diensten ontplooiën minder activiteiten aan "de overkant"; bewoners van de Havenwijk zijn ook niet

geneigd voor hulpverlening onder deze wijkgrens af te zakken.

In voorgaande regels hebben we een weinig rooskleurig beeld opgehangen van de Havenwijk. Het gevaar is niet denkbeeldig dat daarmee een negatief imago, dat reeds bestaat, alleen maar versterkt wordt. Maar wie een bepaalde situatie ten goede wil keren, ziet nu eenmaal de werkelijkheid best ook in haar minder prettige kanten onder ogen.

Wat kan de toekomst brengen? Wordt de Havenwijk zoals andere wijken in de Brusselse binnenstad op zeer korte termijn het toneel van ingrijpende wijzigingen inzake stedenbouwkundige, sociale en economische karakteristieken. De Zuidgrens, de Leopold II-laan, is alvast aan een serieuze opwaardering toe. In de nieuwe functies die Brussel in het kader van Europa '92 worden toegedacht, vormt deze laan een belangrijke zich ontwikkelende kommunikatie - as voor de relaties met Vlaanderen. De huidige woonfunctie in de aanpalende huizenblokken van de Havenwijk wordt nu reeds ten behoeve van kantoorbouw verdrongen. Welke invloeden zullen deze ontwikkelingen in de toekomst nog uitoefenen?

Men kan zich grosso modo twee scenario's indenken die echter geen van beide voor de huidige bewoners van de

Havenwijk gunstigere perspectieven openen.

De eerste is deze, waarbij nieuwe, draagkrachtigere bevolkingsgroepen zich in de nabijheid van de Leopold II-laan komen vestigen en dit ten koste van de huidige ingezetenen. Dit proces is momenteel in de Brusselse binnenstad aan de gang. Ofwel blijft de Havenwijk als kleine pion op het grootstedelijke schaakbord "opgegeven" gebied. Een gebied waarvoor weinig interesse bestaat, zeker niet vanwege investeerders. Dan dreigt de Havenwijk nog meer vergaarbak te worden van opgejaagde stadsbewoners die er een min of meer betaalbaar onderdak komen vinden.

Een oplossing voor de problemen van de Havenwijk kan men o.i. niet alleen laten afhangen van de druk van externe ontwikkelingen. Oplossingen moeten voor alles ingegeven zijn door de wil om de leefbaarheid van de wijk voor de huidige bewoners te verhogen. Buurtontwikkeling betekent in dat geval samen met bewoners streven naar evenwichtige economische herbronning, aangepaste huisvesting, een niet belastende verkeersomgeving, een adekwate, op maat van de bevolking gesneden dienstverlening. Van zo'n aanpak worden niet alleen inwijkelingen maar ook en vooral ingezetenen beter. (ast)